

TANITÁSOK

Beszéd- és értelemgyakorlat

I. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az otthonról tanultak összefoglalása.
Nevelési cél: A családi érzés felkeltése és elmélyítése.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A gyermek játékaikról tanultak összefoglalása közös megbeszélés alapján.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. Hol töltjük legszívesebben az időt? Hol tartózkodunk legtöbbet? Hogyan nevezzük azt a helyet, ahol szüleink, testvéreink élnek? Milyen a ti otthonotok, lakástok? Ki született ott közületek, ahol most lakik? Kik rendezték be a lakást? Hogyan? Hány szoba van lakástokban? Mít csináltok bennük? Milyen mellékhelyiségek vannak a lakástokban? Mire használják a konyhát? Az éléskamrát? A pincét, padlást? Mi szükséges a lakásba? Bizony gyermekek, nagyon sokat kellett dolgoznia jó születeknek, amíg lakástokat be tudták rendezni! Mert mindent venniök kellett, csak mit csinált otthon édesanyátok? (Kézimunka stb.) Erre meg mi kellett sok? (Idő, munka.) Melyik részét szeretitek a legjobban otthonotoknak? Miért?

Voltatok-e már távol otthonotoktól? Vágyakoztatok-e haza? Miért? Igaza van a költő bácsinak, amikor ezt mondja:

Mint a madár a fészkére,
 Szomjas vándor hűvös érre,
 Mint a gyermek anya-ölbe:
 Vágyom én e nyájas körbe

Szívem ifjul, gyermekké lesz;
 Kis örömet nagyinak érez,
 Körülem is ártatlan kedv
 Játshi pillangója repked.

Itt, enyelgő kis családom
 Közt van az én jó világom;
 Künn borong már a magasban:
 Itt örökké csillagos van.

És felejttem egyelőre
 Gondjaimat a jövőre,
 Mily nehéz suly függ e vállon,
 Nehogy kedvük bura váljon.

Csillogó szem, mosolygó ajk:
 Ez az, amit szívem óhajt
 S küszöbömet áttalépve,
 Ez derül itt én élembe.

Gyermekszívvvel, öntudatlan
 Nyugszom meg e gondolatban:
 Hogy övéit el nem hagyja,
 Ki mindnyájunk édesatyja.

(Arany J.: Itthon).

Hallottatok már a kis Jézusról, azt is tudjátok bizonyosan, hol született? Milyen volt otthonuk? Mi volt nevelőapja? Milyen műhely volt tehát otthonukban? Hogyan élt a kis Jé-

zus otthonában? Szeretett-e otthon? Ti is szeretitek otthonotokat? Bizony, akkor tudja csak meg az ember, milyen kedves neki az otthona, amikor elhagyja, el kell mennie belőle. Hej, hogy huzza oda vissza valami. Otthon minden szebb, mint máshol, otthon minden jobb, mint máshol, ha mégolyan szép is, jó is idegenben. Mindnyájunknak otthonunk a legszebb, legjobb. Ezt is elmondta egy költő bácsi, hallgassátok csak, bizonyosan ti is tudjátok talán:

Mesebeli kis királyhoz
Betévedt egy kis leány,
Hogy az éppen ozsonnázott
Tulipános udvarán.

„Köszönöm a meghívását,
De el nem fogadhatom,
Szalmatetős kicsi kunyhó
Az a ház, hol én lakom.

„Ugy-e szép itt, ugy-e jó itt?
Nézz csak ide, meg oda,
Bársony itt a gyepes udvar,
Drágakő a palota.

A mi libánk közönséges
S nem aranyos a cicánk:
De ott van a két testvérem
S édesapánk meg anyánk.

Nézd, a libám ezüsttollu,
Aranyszőrű a cicám;
Ugy-e itt maradsz minálunk
Örökre, te kis leány?“

Ha ölelnek, ha csókolnak
S fejem rájuk hajthatom;
Szalmatetős kicsi kunyhó
A viláért nem adom!“

(Győry V.: Mese).

De nézzünk most szét az udvarban is! Mit látunk ott? vannak-e állatok a ti otthonotokban? Ezek hol laknak? Vannak-e olyan állatok is otthonotokban, melyek nem szolgálják a családot? Mely állatokat szeretitek legjobban? Igen, a legtöbb háznál van kutya. Miért tartjuk azt a háznál? Hát még, milyen állatokat szerettek otthonotokban? Petőfi bácsi is leírta az ő otthonának kedves állatait. Hallgassátok csak, milyen szépen, kedvesen beszél róluk:

Ejh, mi a kő! tyuk anyó, kend
A szobában lakik itt bent?
Lám, csak jó az Isten, jót ad,
Hogy fölvitte a kend dolgát!

Ezért aztán, tyuk anyó, hát
Jól megbecsülje kend magát,
Iparkodjék, ne legyen ám
Tojás szükében az anyám. —

Itt szaladgál föl és alá,
Még a ládára is fölszáll,
Eszébe jut, kotkodácsol,
S nem verik ki a szobából.

Morzsa kutyánk, hegyezd füled,
Hadd beszéljek mostan veled.
Régi cseléd vagy a háznál,
Mindig emberül szolgáltál.

Dehogy verik, dehogy verik!
Mint a galambot etetik,
Válogat a kendermagban,
A kiskirály sem él jobban.

Ezután is jó légy, Morzsa,
Kedvet ne kapj a tyukhusra,
Élj a tyukkal barátságba' . . .
Anyám egyetlen jószága.

Bizony, gyermekek, otthon érezzük legjobban magunkat. Ismertem olyan embert, akinek szülei szegények voltak, maga is szegénynek született. Szorgalma és tehetsége által azután nagy gazdagságra tett szert. Gyönyörű háza, palotája lett, benne rengeteg szobával, a szobákban sok drága butorral, a butorokban mindenféle drágasággal, ruhákkal, szép, finom edényekkel, hogy még rájuk nézni is gyönyörűség volt. Hanem az a gazdaggá lett szegény ember mégsem volt boldog. Ugy érezte, hiányzik valami otthonából. Egyszer azután hazament jó szülei szegényes viskójába s akkor, ott érezte, hogy mi hiányzik neki az ő szép, pompás otthonában! Tudjátok-e mi volt ez? A szülői szeretet melege, az a boldog érzés, amit otthon érzünk. Szülei persze nem tudtak elébe tenni drága ételeket, kenyérük is olyan egyszerű volt, amelyet szegény ember eszik. A gazdaggá lett szegény gyermeknek azonban még ez a nagyon barna, szinte fekete kenyér is jobban esett itt, mint otthon a kalács. Hogy is mondta ezt el Petőfi Sándor?

Mért aggódól, lelkem jó anyám,
Hogy kenyeredek barna, e miatt?
Hisz meglehet: ha nincs ideháza,
Tán fehérebb kenyérrrel él fiad.

De semmi az! csak add elém, anyám,
Bármilyen barna is az a kenyér.
Itthon sokkal jobb izü én nekem
A fekete, mint máshol a fehér.

De nézzünk most be a kis kertbe is! Mire használjuk? Mi van benne? Vannak-e fák, vetemények? Ki gondozza a fákat? Milyen fák vannak a ti kertetekben? Szeretitek-e a jó cseresznyét, almát, körtét? De mit gondoltok, elég volna-e, ha csak jó szüleitek gondoznák azokat a gyümölcsfákat? A jó Istennek milyen hasznos teremtményei segítenek a fák gondozásában? Ugy van, a hasznos éneklő madarak. Ki ismer közületek ilyen éneklőmadarat? (Rigó, pintyőke stb.) Miért hasznosak ezek? Ők is a házunk tájához tartoznak? Akkor hát illik, hogy őket is szeretetünkbe fogadjuk. Mit gondoltok, hogyan mutathatjuk meg irántuk való szeretetünket? Ugy van, ha gondjukat viseljük. Mikor kell a madarak gondját viselni különösen? Igen, télen, amikor hó fedi el a kert fáit, az udvart s a kis madárka nem talál magának eleséget. Ilyenkor szánjuk meg kis ingyen kertészeinket, adjunk nekik kendermagot, vagy egy kis megmaradt faggyut s meglátjátok, milyen hálásak lesznek érte a mi kis madaraink. Abban az évben sokkal több gyümölcsöt ehettek, mint máskor!

Hát mit csinál az, akinek nincs kertje, udvara? Bizony az

sem kell, hogy busuljon. Tegyen virágot az ablakába.

A virág a Teremtőnek legszebb alkotása. Ahol virágot pillantunk meg, ott örömmel időzünk. Hisz minden virág egy-egy mosolygó élet, amelynek a látása felüdit. A virág színének pompáját nem győzzük csodálni.

Hát a virágillat! Az még csak a nagy gyönyörűség! Ha érezzük: mohón szívjuk magunkba. Azt sem tudjuk, melyik jobb, finomabb.

Csak azt tudjuk, hogy mindig magunk előtt szeretnők látni.

Ezért diszitjük velük a lakásunkat. Ezért szeretjük még akkor is, ha csak néhány szálát tehetünk vizes poharunkba. Szobánk derültté és illatossá válik a virágtól. Hát még ha cserépben tartjuk és gondozzuk! Akkor hosszú életet biztosíthatunk neki. Akkor olyan, mint az igazi élő lény, aki hálás hozzánk. Ahol cserepes virág van körülöttünk, ott nem vagyunk egyedül. Ott a virág mindig kedves társunk. Szinpompájával szórakoztat, illatával megédesíti lélekzésünket is.

Ha ablakunkba tesszük: barátságossá és kedvessé válik a hajlékunk külseje. Aki kívülről látja: megáll és tetszéssel nézegeti. Magunk úgy érezhetjük, mintha virágos kertben volnánk. Hisz élő virág nyílik előttünk s az ablakunk igazi kis kert.

Bent, a szobában teszünk-veszünk s folyvást illatos levegőt szívunk. Ha más diszre nem telik, a virág minden csecsebecsét, minden cifraságot pótol. A legszegényebbnek éppugy, mint a leggazdagabbnak. A viskó éppugy tele lehet virággal, mint a palota. És a virág mind egyformán remek. A legegyszerűbb is és a legritkább is.

S ha akarom, a virágaimmal csupa nemzeti színűvé tehetem az ablakom párkányát. Piros és fehér virág a zöld levelek között; és kész a viráglöbögő. Ahányszor meglengeti a szél, mindig feléled. Mintha integetne.

A virágos ablak maga is csupa élet.

Sohase legyen az ablak virág nélkül.

(Havas—Peres—Pósa Olvasókönyv).

Beszéljünk most már arról, mit tesznek a családban az édesapa, az édesanya, ti és testvéreitek? Otthon vannak-e nagyszüleitek? Azok mit csinálnak? Van-e cselédek? Hát azok mit csinálnak, miben segítenek édesanyátoknak? Bizony, gyermekek, de sok dolog is van a családban. Mikor vagytok együtt mindnyájan? Mikor étkeztek? Mikor reggeliztek, ebédelték, vacsoráztok? Ilyenkor hogyan töltitek az együttlétet? Mit mondtok minden étkezés előtt és után? Igen, gyermekeim, ne feledjétek el soha a jó példát, amit otthon, jó szüleitektől tanultatok. Az Istennel kezdett, folytatott és befejezett munka

a jól végzett. Hanem aztán előfordul az is, hogy megbetegszik valaki a családban. Legtöbbször ti, a gyermekek, vagy a nagyszülők betegednek meg. Ki ápol ilyenkor? Tudom, van nagy szomorúság, ha valaki megbetegszik. Még beszélni is alig mernek a házban. Hanem aztán, ha felgyógyul, van nagy öröm! Hát még karácsonykor, amikor összeül a ház aprajánagyja a szép karácsonyfa alá! Ott érezzük csak igazán, milyen áldás is ránk a boldog, meleg családi fészek. El nem hagynánk a világ minden kincséért sem!

Most pedig ki ismeri azt a verset: A mi házunk. Jőjj ki, mondd el. (Szabolcska Mihály: A mi házunk c. költemény elszavaltatása).

III. Összefoglalás. Énekeljünk valami ismert dalt a szülői ház, az otthon szeretetéről.

Elmélyítés. Most még csak azt mondom el, mit mond a költő bácsi az otthon szeretetéről.

Nem megyek én idegenbe,
Mint a fecske, mint a gólya,
Szebb nekem a napraforgós,
Délibábos magyar róna.

Tisza mellett, Duna mellett,
Ez itt az én szülőföldem!
Árvalányhaj szép virágát
Bokrétába itt kötöztem.

Könnyáztatta temetőben
Szomorufüz csüggő ága,
Itt hajlik rá bánatosan
Szeretteim sirhalmára.

(Pósa L.: Nem megyek én idegenbe)

Most pedig egy vigabb történettel fejezzük be mai beszélgetésünket s hallgassuk meg a költő bácsit, mit mond az ő kakasukról. Ismeritek a kakast? Tudjátok, hogy milyen nagy ur ő az udvaron! Hej, milyen gangosan lépked kakas uram, amikor végigsétál a nagy udvaron. Minden csibe, tyuk elkerüli, utat nyit neki, mert ő az udvar kiskirálya.

Édes anyám majorsága,
Kendermagos, fehér, sárga,
Tiszta szemem vígan élnek
S mint a páva, oly kevélyek.

Mire feljött csillag és hold,
Valamennyi ott bóbiskolt.
Csak denevér röppenésre
Sirt fel olykor egy-egy jérce . . .

Ráuntak a meleg ólra,
Nem hajtottak semmi szóra,
Bárhogy csaltuk, télen-nyáron,
Alig ült be kettő-három.

Volt azonban egy bolondos
Górkakasunk, gyáva, lompos,
A csirke is megkergette,
Csak szárnyait emelgette.

A nagy öreg eperfára
Települtek éjtszakára;
Nagy eperfa tetejében
A vén kakas ült kevélyen.

Emelgette, terjegette,
Egyéb hasznát nem is vette,
Felszállni az eperfára
Sohsem tudott szegény pára.

Megpróbálta minden este,
De lehuzta lomha teste
S kedve-szegye, utoljára
Felült egy kis görbe fára.

Górkakasnak farka-tolla,
Kakas magát elrikoltja,
Hangja harsog, bug, rikácsol,
Rá a sok tyuk mind kodácsol.

Félig repült, félig kuszott
S úgy megült ott, mint egy tuzok,
A faágot fogta marka,
S csaknem földig ért a farka.

Szörnyü lármát véle tesznek,
Az ebek is ébrednek,
Nagy esaholva föl- s lefutnak,
Róka-nyomra mégse jutnak.

Csöndes az éj, minden alszik.
Ámde hallga, halk-nesz hallszik.
Garád gazza meg-megrezzen,
Majd kivillan két tüzes szem.

A cselédek botra kapnak,
Róka-üzni úgy szaladnak;
De a róka, bölcs ez ebben,
Tul van immár ungon-berken ...

Róka sompolyg át a résen,
Egyet ugrik nagy merészen,
Kapja farkát górkakasnak,
De szájában toll maradt csak.

Másnap a baromfi-hadban
Górkakas járt hangosabban.
Farka nélkül furcsa szerzet,
De nagy a hír, melyet szerzett.

Még sokáig emlegettük,
Vitézségét nem feledtük,
Jutott ritka hírességre —
Tepsiben lett tisztes vége.

(Vargha Gy.: Kakastörténet).

Helyesírási és nyelvi magyarázatok

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A helyesírási és nyelvi magyarázatok összefoglalása.

Nevelési cél: Nyelvünk helyes használatának tudatosítása.

I. Előkészítés. a) Az évi anyag: szavak, később rövid mondatok másolása; az év második felében: rövid két, három, négy mondatnyi szövegnek emlékezetből való íratása; szavak, majd mondatok tollbamondása; a helyesírási gyakorlatokkal kapcsolatban a nyelvi jelenségek érzékeltetése: a beszéd, a mondat, a vonás, a pont, mint a beszédbeli szünetek jelzései; a kérdőjel és felkiáltójel; a szavak és szótagok; szótagolás gyakorlati alapon; a hang; a betű; magánhangzó; egyjegyű és kétjegyű, rövid és hosszú (kettőzött) mássalhangzók.